

קובץ

חידושי תורה

שנאמרו במעמד

כינוס תורה

- אסרו חג שבועות ה'תשפ"ו -

יוצא לאור על ידי
"ישיבת תו"ת נייאק"

נייאק, נ.י.

45 סאוט בולוורד

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה
שבעים ושש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

תוכן ענינים

- 3..... פתח דבר
- 4..... דבר מלכות
- 5..... דין טלטול מאכל שאינו עומד לבהמה בזמנו
הרב אהרן דוד שי' גאנץ
- 12..... בענין שלמי שמחה
הרב משה שי' גורארי'
- 21..... הנסיון דמתן תורה
הרב יוסף שי' קליין

יו"ל ע"י

ישיבת תומכי תמימים נייאק

נא לשלוח כל ההערות אל הכתובות הדוא"ל הרשום מטה

Published by

Yeshivas Tomchei Temimim Nyack

45 South Blvd, Nyack, NY 10960, USA

Tel: 845 - 828 -1338

Email: marechesnyack86@gmail.com

פתח דבר

לקראת יום הבהיר כ"ח סיון – יום אשר בו ניצל כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע (בשנת תש"א) מעמק הבכא האירופי בשנות המלחמה. והיום אשר בו התחילה תקופה של תנופה חדשה בהחזקת והפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בחצי כדור התחתון, וש"פ שלח, הננו מוציאים לאור קובץ חידושי תורה שנאמרו בהכינוס תורה בישיבתנו אסרו חג השבועות השתא.

פותחין בדבר מלכות, בתחילת הקובץ הדפסנו קטע מהתוועדות יום ב' דחה"ש ה'תשמ"ז בענין הדפסת חידושי תורה שנאמרו בכינוסי תורה.

ראשיהדברים נערכו ע"י חברי מערכת "תורת התמימים" ועל אחריותם בלבד.

ובעמדנו ביום זכאי – יום הבהיר כ"ח סיון – שע"פ ההודעה כבר נסתיימה כל עבודת הבידורים בדורנו זה, ובהיותנו כבר שלשים ושתים שנה! מאז ההעלם והסתר הכי גדול שלא היה מעודו כשאיננו זוכים לראות בעיני בשר את נשיא דורנו כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו אבינו רוענו זי"ע, אשר לעת כזאת – פורצת מלב כלנו הצעקה והזעקה: עד מתי?! רצוננו לראות את מלכנו.

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש להתגלותו, "וישמיענו נפלאות מתורתו", "תורה חדשה מאתי תצא" "ולא עיכבן אפי' כהרף עין" – נאו!

המערכת

ז"ך סיון, ערש"ק פרשת שלח
פ"ה שנה לבוא כ"ק אדמו"ר זי"ע "איש וביתו" לארה"ב
קכ"ד שנה ליום הולדתו
השנה תהי' שנת פדות ודאי

דבר מלכות

... נחזור לענייננו – בנוגע דעם כינוס תורה וואס מ'מאכט בכל אסרו חג, ובפרט באסרו חג דזמן מתן תורתנו, חג המצות.

וכמדובר כמה פעמים, אז יהי רצון אז סו"ס זאלן שוין ארויסגיין לאור בדפוס די אלע חידושי תורה וואס מ'האט געזאגט בכינוסי תורה הקודמים, ועאכו"כ בכינוס תורה זה.

וואס דורך דעם איז מען מזכה את הרבים, און עס האט ניט קיין ארט פראווען "עניויות" וכיו"ב בנוגע לזה, ווייל ס'איז א זכות גדולה צו מוציא לאור זיין חידושי תורה, ובפרט ע"פ המבואר אין מאמרי חסידות (שבועות/דיקע מאמרים) דער חילוק צווישן "שפלות" און "עניויות", אז דער ענין השפלות (טענה'ן "מי אני ומה אני") איז היפך רצון ה' והיפך הבנין והיפך התורה וענינו של כל העולם (כמבואר אויך אין א מאמר פון מיטעלן רבי'ן וואס איז נמצא בדפוס, און בעז"ה וועט מען דאס אפדרוקן בקרוב ממש, בקרוב ממש) – נאר עבודת ה' דארף זיין באופן של "עניויות", ד. ה. א ביטול וואס איז פארבונדן מיט "ואתהלכה ברחבה"¹.

וואס אזוי ווי דאס איז בנוגע להדפסה, אזוי איז אויך בנוגע צו דעם עצם כינוס תורה, אז יעדערער וואס איז שייך לזה דארף זיך משתתף זיין אין דעם כינוס, און אפילו דער וואס ס'איז ביי אים א ספק בדבר, אדער דער וואס קען זיך משתתף זיין נאר בתור "שומע" איז ספק ספיקא לחומרא, ווייל דאס איז א ספק אין א ענין של "אורך ימינו", במילא איז זיכער אז מ'דארף זיך משתתף זיין בפועל אין דעם כינוס.

און אויב מ'וועט זיך ניט קענען אויספראווען בפעם אחת – זאל מען מאכן א המשך לזה לאחר זה, כנהוג.

און דער עיקר איז – אז מ'זאל ארויסגעבן די קובצי חידושי תורה פון דעם כינוס, און דאס זאל זיין בהקדים, וואס פריער בפועל, וואס דאס וועט פועל'ן אויך על העתיד, אז מ'וועט מאנען ביי זיך מערער, כמאמר מי שיש לו מנה רוצה מאתיים וכו'².

(משיחת יום ב' דחה"ש ה'תשמ"ו)

(1) תהלים קט, מה.

(2) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.

דין טלטול מאכל שאינו עומד לבהמה בזמנו

הרב אהרן דוד שי' גאנץ
ר"מ בישיבת תורת"ל מאריסטאון

א.

ב' טעמים באיסור טלטול מאכל שאינו יכול להאכילן לכלבים

אסרו חכמים לטלטל בשבת כל מאכלות שאינם ראויים לאדם, (וגם) אינו יכול להאכילן לחי' ולבהמה, וטעם האיסור הוא¹, דכתיב (ישעי' נח, יג) "ודבר דבר", שלא יהי' דבורך בשבת כדיבורך בחול, וקל וחומר לטלטול, שלא יהי' הטלטול בשבת כטלטול בחול, ומשום זה אסרו חכמים מקצת טלטול בשבת, ובכלל זה אסרו לטלטל מאכלים שאינם ראויים אפילו למאכל בהמה.

וכמ"ש בשו"ע אדה"ז (שח, ט): "ובכלל מוקצה זה הוא כל מאכלות האסורות בהנאה שאינו יכול להאכילן אפילו לכלבים, ואפילו אין איסורן אלא מדברי סופרים כו"².

ושם (סס"ה): "עצמות קשים כל כך שאף לכלב אינן ראויים אסור לטלטלן בכל מקום כעצים ואבנים".

והנה בגדר "כל מאכלות . . . שאינו יכול להאכילן אפילו לכלבים" נראה לבאר בב' אופנים.

(א) אינו ראוי: שאין מאכלות אלו ראויים למאכל בהמה כלל; ומב' טעמים, (א) או שאסור להאכילן מאכלות אלו (כגון איסורי הנאה), (ב) או מפני שסוג מאכלות אלו אינם נאכלים ע"י בהמות אלו (כגון עצמות קשים מאד).

(ב) אינו עומד: שאף שראויים למאכל בהמה, מ"מ אינן עומדים למאכל בהמה; ומב' טעמים, (א) או שאין הבהמה מצויה באותה העיר, (ב) או משום שמאכל זה עומד לתשמיש אחר (כגון לאכילת אדם במוצאי שבת)².

והנה להלכה נקטינן כאופן הב'.

דאיתא שם (ס"ט): "וכן חלב שנחלב בשבת שאסור בו ביום בלבד וכן כל כיוצא בהם אע"פ שיכול להאכילם לכלבים מכל מקום כיון שאינם עומדים לכך אלא לאכילת אדם במוצאי שבת אסור לטלטלן".

(1) ראה שו"ע אדה"ז סי' שח ס"א.

(2) רק שבשבת אסור לאדם לאכלם, כגון חלב שנחלב בשבת שאסור בשתי' בו ביום (שו"ע אדה"ז שח, לב), וגם לכלבים אינו עומד כיון שדעתו לשתותו במוצ"ש.

ועוד איתא שם (סס"ה): "דבר שאינו ראוי אלא לחי' ועוף שאינם מצויים באותה העיר אם יש לו מאותו מין חיה או עוף מותר לטלטל המאכל הראוי להם ואם לאו אסור. ולכן אסור לטלטל העצמות במקום שאין כלבים מצויים".

יצא, דמותר להעביר קליפות ועצמות מעל השלחן כיון שעומדים למאכל בהמה, וכמ"ש אדה"ז (שם, ס): "מותר להעביר מעל השלחן פרוורין פחותים מכזית אף שאינם עומדים לאכילת אדם אלא לבהמה או לעופות וכן עצמות שראויים לכלבים".

ב.

תיווך הרשב"א בכ' טעמים הנ"ל

אמנם צריך להבין, שהרי איתא בגמ'³ המניח בשבת בגד באשפה כיון שראוי לשימוש – אינו מוקצה. נמצא מבואר דלא בעינן שיהי' עומד לשימוש, ודי במה שראוי לשימוש כדי להוציאו מדין מוקצה.

ועוד דלכאורה כן הוא המציאות במעביר פירורים ועצמות מעל השולחן, שאין בדעתו לתת מאכלים אלו לבהמות אלא לזרקם לאשפה, וא"כ נמצא שמאכלים אלו אינם עומדים למאכל בהמה, אלא ראויים – ואמאי הותר לטלטלם.

ויש לבאר זה ע"פ מש"כ הרשב"א בשבת (קכח, א ד"ה חבילי), דאיתא התם "מטלטלין שבירי זוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות (בנות היענה – רש"י)". והקשה הרשב"א מהא דאמרינן לעיל (קכו, ב) דחבילי קש וחבילי עצים רכים סתמן להסקה הן עומדין ואסור לטלטלם, אא"כ הזמינם למאכל בהמה דאז מותר לטלטלם, משמע דבעינן שיהא עומד לאכילה. ומאי שנא הכא בשבירי זוכית שמותר לטלטלם אע"פ שאין לו נעמיות, והיינו שאינו עומד לאכילת בהמה, מ"מ מכיון שראויים למאכל בהמה, הרי אינם מוקצים.

ותירץ דיש הבדל בין אם האוכל עומד לדבר אחר זולת להאכילו לבהמה, או שאינו עומד לשום דבר. דאם עומד האוכל לדבר אחר הרי צריך לתקנו ולהזמינו כדי שיהא עומד למאכל בהמה, אבל כשאינו עומד לדבר אחר, הרי (בוהא שהוא ראוי למאכל בהמה) אף בלי הזמנה דינו כעומד למאכל בהמה.

ולכן חבילי קש ועצים כיון שבלא הזמנה הרי הם עומדים לדבר אחר (הסקה)⁴, משו"ה בעי הזמנה, ועי"ז יהי' עומד להאכילו לבהמה⁵, אבל שברי זכוכית אינם עומדים לד"א, ומשו"ה לא בעינן הזמנה.

וז"ל הרשב"א:

"קשיא לי כיון דראוין למה לי הכין, ומ"ש משברי זכוכית דאע"ג דאין לו נעמיות ולא הכינן לכן מטלטלין אותן הואיל וראוי להן, וה"נ יטלטל מיהא את התבן דראוי לבהמה שהיא מצוי'. וי"ל דשני הני דסתמן להסקה קיימי וזו היא שאוסרתן עד שיכניסם בפירוש למאכל בהמה, אבל בסתמא כיון דחזי מיהא לנעמיות מטלטלין אותן".

ג.

מחלוקת המג"א והט"ז (והב"ח) בענין זה

והנה כל הנ"ל הוא בדעת אדה"ז (דאזיל בשיטת המג"א – כדלקמן), והוא כדעת הרשב"א כנ"ל. אמנם ישנם חולקים על יסוד זה, כדלהלן.

איתא בטור (סל"א): "בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו. . שראוי לכלבים".

והובא דבריו בשו"ע (שם), אך בשינוי לשון: "בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא".

וכתב הב"ח (ד"ה בשר חי) שנחלקו הטור והמחבר בדין דבר שראוי לכלבים אבל אין דעתו למשד"י לכלבים, שהרי עומד הוא לאכילת אדם במוצ"ש, דהטור סבר דאין דין מוקצה באוכלים הראויים לאדם במוצ"ש, ולא בעינן שיהא עומד לכלבים⁶. אמנם המחבר סבר דטעם זה אינו מספיק כיון שאינו עומד לכלבים, משו"ה הוסיף טעם אחר, והוא, שגם בשבת עצמה הבשר הזה ראוי הוא לאדם, כיון דאפשר בכסיסה.

[והקשה עליו הב"ח מהא דאמרינן⁷ "דמוכן לאדם הוה מוכן לכלבים", והיינו דפסקינן "כרבי שמעון דלית לי' מוקצה"⁸, וסבר רבי שמעון "שאין מוקצה בדבר

(4) וכן בחלב שנחלב בשבת שעומד לשתיית אדם, וכדיוק לשון אדה"ז (ס"ט) . . . אע"פ שיכול להאכילם לכלבים. מכל מקום כיון שאינם עומדים לכך אלא לאכילת אדם במוצאי שבת אסור לטלטלן". אך ראה לקמן הערה 16 דאולי אין ראי' מכאן.

(5) אבל ראה רש"י (קנה, א ד"ה זירין) שפירש שאפילו אז הם בגדר ד"ראויין לבהמה, ורוב בני אדם מניחין אותם לעצים". ועי' היטב ביה"ל סימן שכד ס"ה.

(6) וטעמו ונימוקו עימו דפסקינן כרבי שמעון דלית לי' מוקצה, וכדאמרינן (שכד, ז) "מוכן לאדם הוה מוכן לכלבים" היינו שאפילו בהמה חי' אין לה דין מוקצה. וראה במצויין בהערה הבאה.

(7) ראה טור ושו"ע סימן שכד, ס"ז ובנ"כ שם וש"נ.

(8) טור שם.

שהסיח אדם דעתו ממנו, אלא אם כן דחאו בידיים⁹, וא"כ קשה לדעת הב"י דשרי בשר חי (רק) משום דחזי לאומצא (היינו שראוי היום למאכל אדם), וזה מיותר ושלא בדקדוק.

ותירץ הט"ז (סק"כ) שהא דקי"ל דמוכן לאדם הוה מוכן לכלבים "היינו אם רוצה לחתכו באמת לכלבים, אבל כאן דלא בעי לי' אלא לאינש, לא מחזיקו לכלבים ולא חשבינן לי' ראוי בשביל כן"¹⁰].

והנה יוצא לכאורה שדעת השו"ע הוא כנ"ל דבעינן שיהא עומד למאכל בהמה כדי שיחשב "מוכן לכלבים". ולכן בשר שאינו ראוי לכסיסה – הרי הוא מוקצה, שהרי דעתו לאכלו למוצ"ש. וכן כתב להדיא המג"א בשם בעל המאור (סקנ"ו): "דאם לא חזי לאומצא אסור לטלטלו, משום דכל מידי דבר אכילה היא דלא חזי למיכל עד מוצאי שבת, לכלבים נמי לא קאי, ולא מטלטלין לי' דהא לא חזי מידי".

אמנם הט"ז (שם) פליג וכתב במסקנת דבריו¹¹ דבין לרבי שמעון בין לרבי יהודה בעינן שיהא ראוי לאכילה היום (ודלא כב"ח בשיטת הטור), אלא שמחלוקת רבי שמעון ורבי יהודה הוא האם בעינן שיהא עומד לבהמה או די בזה שראוי לבהמה, דרבי יהודה סבר בעינן שיהא עומד לבהמה, ורבי שמעון סבר דלא בעינן עומד אלא ראוי. עיי"ש (ובלבושי שרד שם) באורך.

יוצא לנו מזה ג' שיטות, (א) דעת הב"ח דאין דין מוקצה באוכלים שהסיח דעתו מהם, (ב) דעת הט"ז דבעינן שיהא ראוי למאכל בהמה, (ג) דעת המג"א שבעינן שיהא עומד למאכל בהמה. וכן פסק רבינו (ס"ח).

ד.

והנה לכאורה יש להקשות על דברי הט"ז¹² מהא דפסקינן (שם, כח) שחבילי קש וחבילי עצים צריכים תיקון¹³ להוציאם מגדר מוקצה, וע"פ דבריו דבר זה תמוה דלכאורה גם בלא תיקון הרי הוא ראוי למאכל בהמה.

ויש לתרץ בתרת¹⁴:

(9) שו"ע אדה"ז שם, ה.

(10) ועיי"ש איך שפירש דברי הטור כשיטת הב"י.

(11) עיי"ש שבא ליישב דעת התוס' בשבת קכח, ב.

(12) לדעת הב"ח לא קשיא מידי כיון שהטור לא כתב תנאי זה, אלא כתב כסתם. ועיי"ש בב"ח בביאור דברי הטור.

(13) כ"ה הלשון במחבר. ובשו"ע אדה"ז (סע' סג) איתא "הזמינים", ואכ"מ.

(14) מכוון לשבתך [אין הספר עתה תח"י המערכת].

(א) חבילי עצים וקש אינו ראוי לבהמה אלא בשעת הדחק ומש"ה צריך הזמנה (תיקון¹⁵), משא"כ בשר חי ראוי למאכל בהמה אפי' שלא בשעת הדחק.

(ב) דיש לומר דגם הט"ז מודה דאם עומד לדבר אחר, כגון חבילי קש ועצים דעומדים להסקה, בעינן בהו הזמנה, וכמ"ש הרשב"א (לעיל), אמנם זהו רק אם כמו שהוא עתה הרי הוא עומד לדבר ההוא (כמו עצים שבלא איסור הבערה בשבת – הרי הם עומדים להסקה), אבל אם רק ע"י הכנה יהי' עומד לדבר ההוא, ועתה כמו שהוא בעינו אינו עומד לאותו דבר, אלא הרי הוא 'עומד להיות עומד' (כגון בשר חי שצריך לבשלו כדי שיהא ראוי לאדם), הרי אין עמידתו לאותו דבר שוה כלום, והוה כפירורים ועצמות שאינם עומדים לדבר בעולם, ולא בעינן בהו הזמנה¹⁶.

ה.

איסור טלטול מאכל שאין בדעתו להאכילו לכלבים בזמננו

והנה ע"פ כל הנ"ל יוצא לנו לדינא: שעצמות וקליפות הנמצאים על השולחן כיון שראויים למאכל כלבים, אף שהם עומדים להיזרק לאשפה, מ"מ אין להם דין מוקצה, ומותר להעבירם בידו מעל השולחן.

אמנם לא די במה שהעצמות וקליפות הם ראויים לבהמות, אלא בעינן ג"כ שיהא מצויין אצל הרוב (ישראלים?) שבאותה עיר. חוץ מן הכלב הפקר שיש קצת מצוה לתת להם מזונות¹⁷.

ולכן בימינו אף שאין דרך בנ"י לגדל בהמות, מ"מ מכיון שיש כלבים (של הפקר, או של ישראלים אחרים¹⁸) מצויין בינינו נמצא שכל העצמות וקליפות שעל השולחן הרי הם ראויים לבהמה (אף שאין דעתו לתת אותו להם) – ואינם מוקצה.

אמנם בספר מגדנות אליהו (ח"ב סי' ס"ח) כתב להחמיר כיון שאין דרך בנ"א לתת פסולת מאכלים לכלבים, ואפילו המצויין בסביבתו, שוב חל עליהם דין מוקצה כיון דלא חזי למידי. וכן נפסק בפסקי תשובות (סקמ"ב).

15) וראה מש"כ הב"ח שם.

16) ועפ"ז י"ל שמש"כ בשו"ע אדה"ז (ס"ט) שבעינן שיהא עומד ולא די במה דהוה ראוי, ומביא כמה דוגמאות ע"ז (כגון חלב כו') – הוא לכו"ע, גם לדעת הט"ז, שהרי כמו שהם עתה אינם ראויים למאכל אדם, והיינו שמה שיתרו אחר שבת הרי זה כמצאיאות חדשה, ועתה כשהם אסורים הרי זה בגדר ד'עומד להיות עומד', והוה כבשר חי, ודו"ק ותשכח. וראה לעיל הערה 4.

17) שו"ע אדה"ז שכד, ז. וראה תהל"ד סקי"ד.

18) במחזה"ש סימן שכד סי"א כתב להדיא דשל אחרים מותר להאכיל [וצריך עיון הראי' שהביא מהרמ"א ד"ל דקאי אבהמות הפקר]. אך רבינו השמיט דין זה בס"ז שם [וצ"ב הטעם]. וראה ביה"ל שם סי"א, וכן עי' היטב במשנ"ב סקל"א בשם אחרונים דבעינן שיהא דוקא של ישראל.

והביא ראי' לדבריו¹⁹ מדברי הרשב"א שבדבר שבעצם ראוי לבהמה, אך אינו עומד לכך, אסור לטלטלו בלי הזמנה מערב שבת.

אך ראי' זו תמוה ביותר שהרי הרשב"א עצמו כתב (ראה לעיל בדברינו פרק א') דלא בעינן הזמנה אלא בדבר שעומד לדבר אחר כנ"ל בארוכה, ואין זה נוגע לדין עצמות וקליפות.

[ומדברי הרשב"א (קנה, א ד"ה קסבר) שמהם הביא ראי' – אי"ז מוכרח כלל, דאיתא התם בגמ' דמותר להתיר אגודות של השבלים בשבת, משום שכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא, וע"י שמתירו משווי' לי' אוכלא, ומשום צער בהמה שרי, אבל לפזר השבלים אסור כיון דזהו רק לתענוג בעלמא הוא ומטרח באוכל בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן, ע"כ דברי הגמ'.

והקשה הרשב"א וז"ל:

"קסבר שוויי אוכלין לא משוינן טרחא באוכלא לא טרחינן. וקשיא לי דהא תנן בפרק מפנין חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינו למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין טלטלין אותן, אלמא כל שאינו מתקנו למאכל בהמה מע"ש אפי' בטלטול אסורין, וכ"ש מטלטלינן ומשווי'. וי"ל דהתם בדלא בעי למאכל בהמה אלא לצורך מקומן, וא"נ לצורך עצמן לישב עליהן".

והביא ראייתו מהא שכתב הרשב"א "בדלא בעי למאכל בהמה אלא לצורך מקומן", והיינו שאם אין כוונתו בקש ועצים להאכילו לבהמה אלא לצורך עצמו (כגון לצורך מקומן או גופן) אזי צריך הזמנה כדי להשתמש בהם. ויוצא מזה, שדבר שאינו עומד למאכל בהמה אלא לתשמיש אדם – הוה מוקצה. ומזה רצה (הרב הנ"ל) להוכיח שכ"ה הדין גם בקליפות ועצמות.

אמנם ע"פ דברי הרשב"א לעיל מיני' (קכח, א) שכתב לחלק אם עומד לדבר אחר אי לאו, אזי יוצא שדוקא חבילי קש ועצים שעומדים להסקה (או לתשמיש אדם) הוה מוקצה, אך לא שאר פסולת אוכל שאינו עומד לכלום.

נמצא שאין כל ראי' מדברי הרשב"א, ונדחו דברי המגדנות אליהו, ואין לפסוק כן לדינא (ודלא כמ"ש בפסקי תשובות).

19) אין הספר עתה תח"י המערכת, והבאנו דבריו כמו שנכתב בפסקי תשובות (הע' 353). ואתכם הסליחה.

יוצא לנו למעשה²⁰ שכל העצמות וקליפות שעל השולחן – אינם מוקצה, וכמו שנתבאר בארוכה לעיל.

אמנם עדיין יש לפקפק בפסק זה, דכידוע (ראה דברי הב"י בפתיחה לסימן שח) שעצים ואבנים גם רבי שמעון מודה דהוּו מוקצה, כיון שאין שם כלי עליהם כלל, ואף שיש לאבן תשמישין הרבה מ"מ אינו נחשב לכלי. וא"כ יש מקום לומר שגם פסולת אוכלין בזמנינו אין להם דין אוכל כלל, שהרי אין בדעת בנ"א ליתן אוכלים אלו לכלבים²¹, וא"כ יש להם גדר מוקצה כאבנים ועצים (ואסור לטלטלם ואפילו לצורך גופן ומקומן²²).

אבל זה אינו, שהרי רואים במוחש שרצים ועופות נזכרים באשפה²³, וא"כ אין פסולת זה כדין עצים ואבנים, מאחר שסו"ס ראויים לבוא לידי מאכל ע"י חיות ועופות הבר, ומותר לטלטלם לכתחילה.

(20) ובוודאי שיש לשאול רב מורה הוראה בנוגע למעשה בפועל ממש.
 (21) וגם מפני שברוב מאכלים יש חשש פן יובלע בהם וינזקו (פסק"ת שם הע' 353).
 (22) שו"ע אדה"ז שם, ס"ח.
 (23) ראה פסקי תשובות (שם) ובהע' 354.

בענין שלמי שמחה*

הרב משה שי' גורארי'
רב דקהל בית לוי ציחק

א.

דעת רש"י שמחלוקת ב"ש וב"ה הוא אף בקרבן חגיגה

איתא במשנה (חגיגה יז, א): "בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם. עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח אחר השבת ובית הלל אומרים אין יום טבוח אחר השבת, ומודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת".

ומבואר בגמ' (ביצה יט, א) שמחלוקת ב"ש וב"ה הוא בהקרבן עולה שחייב להביאה ביו"ט, דב"ש סברי דאסור להקריב עולות ביו"ט, ואפילו עולות ראי' דזמנם הוא בו ביום. וטעמם משום דכתיב "וחגותם אותו חג לה'", ודרשינן מהכא דמותר להקריב שלמי חגיגה ("וחגותם"), אבל אסור להקריב עולות, דאינן בכלל חגיגה. וב"ה סברי דמותר להקריבם, משום דכתיב "לה" ועולות ראי' בכלל לה' הם¹. אבל כו"ע מודי דאין מקריבין נדרים ונדבות שאין זמן קבוע.

נמצא, דשלמי חגיגה כו"ע מודי דמותר להקריב, ונדרים ונדבות שאינן קבועים כו"ע מודי דאסור להקריבן, ופליגי בעולות ראי' שזמנן בו ביום, שב"ש אוסרין וב"ה מתירין.

והנה רש"י כאן (ד"ה יום טבוח) כתב: "יום טבוח. של קרבנות ראי' וחגיגה שאין קריבין לא ביו"ט ולא בשבת". פי' דגם בחגיגה סבר ב"ש שאסור להקריב בחג כבעולת ראי' שלכו"ע אסור².

והקשו בתוס', איך סובר ב"ש דקרבן חגיגה אסור להקריבו בחג, הלא קרבן חגיגה הוא קרבן שלמים ומ"ש משלמי שמחה דמקריבין ביו"ט וא"צ לדחותם ליום טבוח שלאחר החג.

[והנה בביאור הצ"ע ברש"י דכתב לכאורה היפך הש"ס בביצה – ראה בהערה³].

* סוגיא ארוכה הוא, וכאן הובא רק מה שנמסר בשעת הכינוס תורה.

(1) ובגמ' לקמן אמרינן דילפינן מקרא אחריתי, ועיי"ש בתוס' למה צריכי תרי קראי.

(2) וכ"כ בתוס' רי"ד (חגיגה יח, סע"א) אבל מטעם אחר "שלא הספיקו להקריב". – ראה בלקו"ש חכ"ח ע' 25 בהערה 16.

(3) יש שצינו, דבכל הסוגיא דביצה (שם); ובמגילה (ה, א); ואף מפשטות הל' התוספתא בחגיגה (פ"ב, ה בתחילתו) מפורש להדיא דלכו"ע מקריבין חגיגה ביו"ט והמח' הוא רק בעולת ראי', ותמוה דברי רש"י דכתב דאף בחגיגה פליגי ב"ש וב"ה.

ותי' בתוס' דיש לחלק בין חגיגה לשלמי שמחה, שחגיגה לאו זמנו קבוע שהרי יש לה תשלומין⁴, משא"כ שלמי שמחה זמנו קבוע הוא, שאין לה תשלומין, ומה"ט מותר להקריבה ביו"ט. ומביא התוס' ראי' מירושלמי⁵ דפליגי ב"ש וב"ה (אף) בקרבן חגיגה, שאף חגיגה (לדעת ב"ש) הוא בכלל הקרבנות דלאו זמנה קבוע⁶.

והנה לפי דברי התוס' נמצא דכשהמשנה אמרה "מביאין שלמים" א"א לומר דמיירי בשלמי חגיגה דהרי לאו זמנו קבוע, ועכצ"ל דאיירי מתני' בשלמי שמחה, דאלת"ה יוקשה מהו כוונת ב"ש במאמרם "מביאין שלמים", אלא ע"כ מודה ב"ש דמקריבין שלמי שמחה ביו"ט.

והקשה המהרש"א שקשה לפרש הכי בדעת התוס', שהרי התוס' כתבו לעיל (ו, ב ד"ה יש – בשם התוספתא) דיש תשלומין לשלמי שמחה, וא"כ הו"ל (ג"כ) אין זמנה קבוע, ומדוע מותר להקריבו ביו"ט לדעת ב"ש, וא"כ באיזה סוג שלמים איירי מתני' דמותר להקריב ביו"ט. ותירץ המהרש"א דשלמי שמחה אע"ג דאין זמנה קבוע מותר להקריבה ביו"ט דמקרי "לכם" טפי מחגיגה, דגבי חגיגה כתיב וחגותם אותו חג לה⁷.

והחת"ס (בחידושו) מתרץ באו"א, דמתני' מיירי בשלמי שמחה של עצרת, ושלמי שמחה דעצרת אין להם תשלומין, שהרי כשמקריב אותן לאחר החג אין לו שמחת יו"ט מזה (משא"כ שאר רגלים אפשר להקריבו בהמשך החג)⁷.

[והנה בנוגע עצם הענין דיש תשלומין לשלמי שמחה נחלקו בזה הפוסקים:]

והרי"א חבר (נדפס בילקו"מ בסו"מ חגיגה) מתרץ, שרק בעצרת סבר ב"ש דאין מקריבין חגיגה עיי"ש הטעם (ולפי מש"כ שם מתורץ גם קושיית המהרש"א עיי"ש בדבריו).

ובשפ"א ומרומי שדה בחגיגה תי', דרש"י מיירי באופן שלא סמך מערב יו"ט (עיי"ש הצירורים) דאז סברי ב"ש שלא יביא חגיגתו ביו"ט כדי שלא תבטל מצות סמיכה.

ובשטמ"ק למגילה (ירושלים תשנ"ט מכון אופק) שם תי', דמש"כ רש"י חגיגה לאו דוקא אלא אגב הך דמודים ב"ה לב"ש בעצרת שח"ל בשבת דהתם גם חגיגה קריבה אחר השבת כתב גם כאן חגיגה. ועיי' בטו"א (המוכח לקמן בפנים).

(4) וראה ברש"י (ביצה שם ד"ה אבל) דטעמם דב"ה שמותר להקריב חגיגה ביו"ט, אף על גב דחגיגה יש להן תשלומין כל שבעה, ומאי שנא מנדרים ונדבות, מ"מ "שרו בה שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים", וב"ש פליגי בהיתר זה.

(5) פ"ב ה"ג. ובירושלמי ביצה פ"ב ה"ד.

(6) וכ"כ בתוס' הרא"ש. אבל במהרש"א ובכמה מפרשי הירושלמי שם, שב"ש לא קאי בקרבן חגיגה (כי גם לדעתם מקריבים ביו"ט וכנ"ל בהערה 3) אלא בעולת ראי'. ועד"ז במפרשי התו"כ אמור (כג, לט). ובהגהות עטרת ראש על תוס' הרא"ש מביא שכ"כ השושנים לדוד כמשנתנו. ועיי' בהר המור"י על הרמב"ם (חגיגה פ"א אות כח). ובהמ"מ שבהערה 3.

(7) ומוזה שהמהרש"א לא תי' כן נמצא דס"ל דשייך תשלומין לשלמי שמחה אפי' בעצרת. – ראה לקמן

דאיתא ברמב"ם (הל' חגיגה פ"א ה"ד): "מי שלא הקריב ביום טוב הראשון עולת ראייתו ושלמי חגיגתו הרי זה מקריבן בשאר ימות הרגל שנאמר שבעת ימים תחוג לה' אלקיך מלמד שכולן ראויים לחגיגה וכולן תשלומי ראשון הם".

ונחלקו במפרשי היד מדוע השמיט הרמב"ם דין תשלומין לשלמי שמחה; בלח"מ⁸ מבאר דהרמב"ם אינו חולק על תוס' דילן, ודיש תשלומין לשלמי שמחה⁹, עיי"ש הטעם. אמנם המהר"י קורקוס כתב דהרמב"ם חולק על תוס' וסבר דאין תשלומין לשלמי שמחה, והטעם דכל יום יש מצות שמחת יו"ט וא"א להשלים שמחה של יום א' כשיום זה עצמו ישנו מצות שמחה נוספת (וראה לקמן שמוטעם זה קשה לדעת התוס').

ב.

ביאור בדעת התוס' שיש תשלומין בשלמי שמחה

והנה בדעת התוס' שיש תשלומין בשלמי שמחה, הקשו המפרשים מהא דתנן בסוכה (מב, ב) "ההלל והשמחה שמונה", דמשמע דמוטלת חיוב על כל יום להוסיף בשמחה בהקרבת שלמי שמחה, וא"כ איך יוכל להשלים שמחה של יום ראשון בזמן שהוא מחוייבת בשמחה אחרת¹⁰.

ובתירוץ דברי התוס' י"ל בכמה אופנים:

(א) במאירי בפסחים (עא, א) מביא דעת י"א שהחיוב דשלמי שמחה בכל רגל הוא רק ביום הראשון ואפי' בסוכות¹¹, ומשעבר יום ראשון אינו חייב בתשלומין, ומה דאמרינן "הלל והשמחה שמונה", היינו שאם לא הקריב ביום ראשון אפשר לו להשלים בשאר הרגל כולו, ואפי' ביו"ט האחרון של חג. והמאירי עצמו הסיק דבשאר רגלים אמרינן כסברת הי"א (דחיובו הוא רק ביום ראשון)¹², אבל בחג הסוכות חיוב שמחה הוא כל שמונה.

(ב) בצל"ח (חגיגה ו, ב) מתרץ דמש"כ "הלל והשמחה שמונה" היינו דישינו חיוב אכילת שלמי שמחה בכל ימי החג, אבל חיוב הקרבה הוא רק פעם אחת ברגל. ועפ"ז א"ש דעת

(8) וכן מבואר בדברי הצל"ח המובא לקמן בפנים.

(9) ומביא ראי' לדבריו מזה שהרמב"ם סובר דשלמי שמחה דוחה את היו"ט ואינו דוחה את השבת (שם ה"ח), דהוא מטעם דשלמי שמחה יש לה תשלומין כל שבעה.

(10) וע"ד מה שכתב אדה"ז באגה"ת (רפ"א) דא"א להשלים מצות ק"ש של יום א' על יום השני.

(11) דבסוכות החיוב שמחה שבו הוא משום שבכל יום צריכים להוסיף במנין הקרבנות (וא"כ הי' מקום לומר דכל יום יהי' חיוב בהקרבת שלמי שמחה), אפי"ה אמרינן דמחיוב רק ביום הראשון.

(12) וטעמו של המאירי אפי"ל בב' טעמים, או (א) כמ"ש בנמוקי הגרי"ב דלקמן בפנים, או י"ל (ב) עפ"י מש"כ בס' משנת יעב"ץ (שמדרייק מל' המשנה "הלל והשמחה שמונה") שמצות הלל מחייב המצוה של שמחה ברגל, ובפסח שאין חיוב הלל רק ביום הראשון החיוב שמחה הוא אף רק ביום הראשון, ופשיטא דה"ה בעצרת.

התוס' דשייך תשלומין בהקרבת שלמי שמחה כיון דכל זמן שלא הקריב קרבן שלמים לא יצא ידי חובת שמחה ברגל, נמצא שחויב זה אפשר להשלים אותו בכל ימי החג¹³.

[ועפ"ז מבאר מש"כ הרמב"ם "והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה", דלכאור' תמוה אמאי אינו יכול לצאת ידי חובת שמחה בקרבן חגיגה, ואמאי צריך להקריב יתר מקרבן חגיגה קרבן שלמים, אלא מכאן אנו רואים דיש גם חיוב הקרבת שלמי שמחה, וחויב זה אינו יוצא י"ח ע"י הקרבת שלמי חגיגה, אמנם חיוב זה הוא רק פעם אחת ברגל].

ג) בנימוקי הגרי"ב (פסחים פ, א) מתרץ, דזה שכתבו התוס' דיש תשלומין בשלמי שמחה נאמר רק בחג הפסח; דבפסח לא מפורש חיוב שמחה כלל, והחויב שמחה ילפינן מזה"ש בהיקש¹⁴, ובעצרת החיוב שמחה הוא רק יום א', וא"כ אף החיוב שמחה בפסח הוא רק יום א', ויכול להשלימו בשאר ימי הרגל, וכוונת המשנה "ההלל והשמנה שמנה" קאי רק על חג הסוכות.

והנה לפי תירוצו של המאירי והנימוקי הגרי"ב, דרק ביום הראשון מחוייבין בשלמי שמחה ובשאר הימים אין חיוב שמחה כלל, צלה"ב דברי התוס' דיש תשלומין בשלמי שמחה, דאיך אפשר להשלים השמחה בזמן שאינו מחוייב כלל בזה!?

וי"ל הביאור בזה (בדא"פ) ע"פ דברי המאירי בחגיגה (ב, א) דמביא דעת י"מ שאף מי שאינו חייב לעלות לרגל חייב להקריב ע"י אחר שלמי שמחה (וכתב דאין הדברים נראים לו); הרי שסבר דהחויב שלמי שמחה אינו תלוי אם יש לו שמחה מזה אלא דישנו חיוב בעצם הקרבת שלמי שמחה, ואפ"ל שלדעתו יש חיוב בתשלומין של שלמי שמחה, ואפי' בשלמי שמחה של עצרת, אף שבשעת הקרבתו אין חיוב שמחה, חיוב ההקרבה מוטלת עליו כל הרגל¹⁵.

13) בשיחת אהש"פ תשכ"ד מביא תירוץ זה (ולא הזכיר שכ"כ בצל"ח (ולהעיר הנתועדות זו או נמצא בשיח"ק ורק נשלמה בתורת מנחם; ואפשר שנשמטה בהנחה פרטית זו), ומוסיף לבאר כן בשיטת הרמב"ם, דהרמב"ם (בריש הל' חגיגה) מושגה מל' הגמ' "שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל", וכתב (ש"ש מצות עשה נצטוו ישראל) בכל רגל", שבשמחת יו"ט ישנם ב' פרטים (א) כללות מצות השמחה – ושמחת בחגך – שאינו תלוי בעל"ל לרגל. (ב) חיוב מיוחד שישנו בעל"ל לרגל בזמן שביהמ"ק קיים – הקרבת שלמי שמחה. ועל כללות מצוות השמחה ישנו חיוב תמיד – בכל יום (גם בזה"ז), אבל בנוגע שמחה הב' של "שלמי שמחה" החיוב הוא רק ביום א' מימי החג ויש בו דין של תשלומין.

14) חגיגה ט, א, דמקישין חה"ש לחה"מ לענין תשלומין, וכיון דאין היקש למחצה מקישין גם לענין חיוב שמחה.

15) והנה המהרש"א בא"ד כתב: "וליצא למימר בשלמי צבור בעצרת דבהנהו ליכא סמיכא כלל". היינו שס"ל דהי' מקום לתרץ דמתני' איירי רק בעצרת;

ולפי דעת התוס' שיש תשלומין לשלמי שמחה נמצא, דלדעת המהרש"א יהי' הדין כן אף בשלמי שמחה של עצרת: דמזה שתי' המהרש"א דיכול להקריב שלמי שמחה אף בעצרת ולא מחלק (כתי' החת"ס) בין פסח וסוכות לעצרת, נמצא דיש תשלומין בשלמי שמחה אפי' בעצרת.

* * *

ג

צ"ע בדברי אדה"ז דאין תשלומין לשלמי שמחה בשש"פ

והנה בכ"מ¹⁶ בחסידות מבואר הענין דשלמי שמחה ע"פ פנימיות הענינים, דהנה לכאורה צלה"ב כיון שענין המועדים הוא כמ"ש¹⁷ אלה מועדי הוי' גו', איך שייך שהשמחה של מועדי הוי' תהי' ע"י שמחת האדם למטה וע"י מאכל גשמי וכו'. ונקודת הביאור הוא, דהנה ענין האכילה למעלה הוא בדוגמת האכילה למטה, דאכילה למטה הוא שע"י מתפשט האכילה והשתי' בכל גוף האדם, כך למעלה ע"י אכילה ושתי' נמשך האור מבחי' או"א בחי' המוחין לבחי' זו"נ שהן המדות שלמטה מהמוחין, וזהו ענינו של שלמי שמחה ביו"ט להמשיך הגילוי אור שמאיר בכל יו"ט גם למטה.

וע"פ יסוד זה מבאר אדה"ז בלקו"ת (ד"ה ששת ימים (הב')¹⁸) למה בנוגע לעת"ל אמרו¹⁹ העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' וכו', והביאור דכיון שלעת"ל הגילוי יהי' למעלה אף מבחי' המוחין לכן לא צריכים אז לענין האכילה. ועד"ז מבאר דכן הי' הגילוי בקרי"ס דראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל כו²⁰, ומסיים בהמאמר שלכן בשש"פ לא הקריבו שלמי שמחה שאז מאיר הגילוי של קרי"ס.

וז"ל המאמר בלקו"ת: "ולכן לא הקריבו שלמי שמחה בשביעי של פסח". ומוסיף הצ"צ בהגהה על המאמר: "צ"ע".

וכבר שקו"ט בשו"ת דברי נחמי²¹ איך אפ"ל דלא הקריבו שלמי שמחה בשש"פ הרי בכל יום מימי החג יש חיוב שמחה (עיי"ש באריכות), ולאחר אריכות השקו"ט מסיק: לכן מחמת כל הנ"ל לבי אומר לי דלא אמרה מוח"ז רבינו ז"ל מעולם, ואיזה מעתק טועה כתבה.

אמנם כ"ק אדמו"ר זי"ע בשיחת אחש"פ ה'תשכ"ד²² אמר, דא"א לומר שהוא טעות המעתיק, שנוסף על הדוחק לומר שאין זה מדברי אדה"ז (ובפרט שהצ"צ אינו שוללו

ואפ"ל דבזה פליגי המהרש"א והחת"ס: דהמהרש"א סבר דהחיוב שלמי שמחה אינו תלוי בשמחה; והחת"ס סבר דהחיוב הקרבה הוא ביום הראשון. ותן לחכם ויחכם עוד.

16) ראה לקו"ת צו טו, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' קעא ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' קכא ואילך. ע' קל ואילך. אוה"ת ויקרא ח"ד ע' תתקצד ואילך. ד"ה כימי צאתך תשכ"ד. ועוד.

17) אמור כג, ב.

18) לקו"ת שם.

19) ברכות יז, ב.

20) מכילתא בשלח טו, ב.

21) ריש חלק אהע"ז בליקוט (ע' 14).

22) תורת מנחם חל"ט ע' 345 ואילך.

וכותב רק "צ"ע"), זאת ועוד, כי בהנחה אחרת של המאמר (ד"ה ויהי הענן תקס"ח²³) בא ענין זה לא בדרך אגב ב(סיום) המאמר אלא שם זהו עיקר הענין מה שבא לבאר בהמאמר, דכתב: "להבין . . מה שאין שלמי שמחה בשביעי של פסח", וא"כ עכצ"ל שדברים אלו הם דברי אדה"ז עצמו, ועדיין צלה"ב הכוונה בזה.

ד.

אם אפשר לתרץ כדברי הצל"ח

ובישוב דברי רבינו הזקן²⁴, יש ליישב ע"פ דברי הצל"ח הנ"ל דחיוב הקרבה הוא רק ביום הראשון, וזה שאמר דבשש"פ אין מקריבין, כוונתו לומר ששש"פ לא מחויב מצד עצמו להקריב אלא יום ראשון הוא מה שגורם החיוב הקרבה בשאר הימים. אמנם קשה לפרש כן²⁵, דלפ"ז מדוע אומר אדה"ז דדוקא חג הפסח אין חיוב הקרבה (מצד עצמו), הא אף בחג הסוכות אפ"ל ש"אין מחויבין להקריב" שהרי אף בשמע"צ אין החיוב הקרבה מצד עצמו אלא מצד יום הראשון של סוכות?

ה.

מחלו' הראשונים בטעם האיסור של נדרים ונדבות ביו"ט; ודעת אדה"ז בזה

וי"ל הביאור בזה ובהקדים: בנוסח אחר של המאמר הנ"ל, מבאר שם דפסח וסוכות מחולקים המה לענין הקרבה דשאר ימי החג, דבסוכות ישנו חיוב כל שמונה וכולי יומי מחויבין כמו יום הראשון (דמחויב מצ"ע), משא"כ בפסח החיוב הקרבה בשאר ימי החג הוא רק מדין תשלומין דראשון, וז"ל: "ולהבין זה הנה תחילה יש להבין . . מה שאין שלמי שמחה בשביעי של פסח כידוע בדברי רז"ל במשנה ההלל והשמחה שמנה כו' והיינו בחג הסוכו' דשלמי שמחה כל ימי החג אבל בחג הפסח אין שלמי שמחה רק ביום הא' ושאר ימי החג הן לתשלומין בלבד ונמצא שאין מקריבי' שלמי בז' של פסח".

ויש להבין (א) למה כתב "אין מקריבין" ולא "אין מחויבין" וכה"ג, דמזה משמע שסבר שיש בזה איסור להקריב ולא רק שאינו מחויב להקריב. וגם יש לדייק (ב) מהו הכוונה בהוספה זו "ונמצא שאין מקריבין שלמי בז' של פסח", דלכ' מיותר הוא.

וי"ל הביאור ע"פ דברי המאירי הנ"ל בפסחים, שכתב: "אינו חייב בתשלומיהן אלא שאם בא לעשותם בכל יום שירצה עושה ואף ביו"ט האחרון שהרי שלמים קרבים ביו"ט הואיל ויש להדיוט חלק באכילתם", דלפי הנראה חולק על הרמב"ם; שהרמב"ם כותב (שם ה"ח): "ראע"פ שאין מקריבין ביום טוב נדרים ונדבות מקריבין עולת ראי' ושלמי חגיגה ושלמי שמחה שאין אלו נדרים ונדבות אלא חובות", הרי שהרמב"ם סובר שקרבן שאינו

23 שנדפסה אז (בשנת תשכ"ד) בפעם הראשונה, ואח"כ נדפסה בסה"מ תקס"ח ח"א ע' קעא ואילך.

24 תי' זה תירץ כ"ק אדמו"ר זי"ע בהשיחה שם והקשה כבפנים.

25 לבד מה שאי' בכ"מ (דברי נחמי' – משאגת אר"י סי' סה. מנ"ח מצוה תפח. וכ"כ בטו"א בדף ו, ב. ועוד), דהתוספתא דמביא התוס' (דשייך תשלומין בשלמי שמחה) ודאי משבשתא הוא.

מחויב להקריב ביו"ט חלה עליו איסור להקריבו, והמאירי חולק עליו וסבר שאע"פ שאינו מחויב אבל כיון שמותר להדיוט לאכלו מותר להקריבו ביו"ט אע"פ שהוא אינו מחויב.

וביסוד פלוגתתם י"ל:

(א) כיון שאין חיוב להקריבו ביו"ט חלה עליו איסור להקריבה, וי"ל שזהו טעמו של הרמב"ם במה שכתב "אין אלו נדרים ונדבות אלא חובות" שס"ל שטעם האיסור הוא כיון שאין עליו חיוב הקרבה.

(ב) הטו"א (חגיגה ז, ב) מבאר²⁶, דטעם האיסור הוא משום דלאו צרכי אוכל נפש הוא דלא מקרי "לכם", שאדם מביא נדרים ונדבות לא מפני הנאתו אלא מפני שמחויב להביאם וא"א לקיים בזה שמחת יו"ט, ואפ"ל דכן ס"ל להמאירי ומשום האי טעמא אפשר להשלים את שלמי שמחה אפילו ביו"ט כיון ששמחה היא לו.

ועפ"ז אפ"ל דמש"כ בהמאמר "ונמצא שאין מקריבין שלמי בז' של פסח", י"ל דאדה"ז נקט כדעת המאירי דבפסח החיוב להקריב שלמי שמחה הוא רק ביום הראשון, אבל לא נקט כדעת המאירי בזה דמותר להקריב ביו"ט אלא סבר כדעת הרמב"ם דאסור להקריבו ביו"ט²⁷. ועפ"ז יוצא שחיוב שלמי שמחה אינו אלא ביום ראשון, ואעפ"כ א"א להביאו ביום הראשון כיון שאפשר להקריבו בשאר ימי החג (ורק שאז אין חיוב להקריבם), ומביאו בחוה"מ.

וא"כ אפ"ל כן בדברי אדה"ז בלקו"ת "ולכן לא הקריבו שלמי שמחה בשביעי של פסח", דכוונתו בזה לומר כדעת הרמב"ם (דאסור להקריב שלמי שמחה בשש"פ כיון דאז אין חיוב בהקרבה), וכדעת המאירי (דהחיוב הוא רק ביום ראשון דפסח)²⁸.

26 ליתר ביאור: תוס' שם (ד"ה עולות) מקשה, דלעולא דאמר לב"ה אין קריבין נדרים ונדבות אמאי לא יצא חובת נז"ג בהקרבת שלמי שמחה, ותי' דמייירי שכבר קירב שלמי שמחה. והטו"א מקשה על יסוד התוס' דאין קריבין נז"ג ביו"ט עיי"ש, ובא"ד כתב דהי' אפ"ל דטעם האיסור הוא משום גזה"כ דכתיב לכם ולא לגבוה עיי"ש.

27 אבל להעיר ממש"כ אדה"ז בשו"ע (סי' תצד סי"ט) בטעם איסור הקרבת עולת ראי': "לא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש ואין מחללין יום טוב בשבילם כיון שאפשר להקריבן אחר יו"ט", דמשמע כדעת הטו"א ודלא כהרמב"ם מצד איסור הקרבה, ודו"ק.

28 ומה שהקשה בדברי נחמ"י (בתי' דלקמן) דבשש"פ ג"כ פטורין מלהקריב וא"כ אין שש"פ גורם הפטור, גם יל"ת כמו שתי' שם.

1.

ביאור כ"ק אדמו"ר זי"ע בדברי אדה"ז

והנה כ"ק אדמו"ר זי"ע מתרץ דברי רבינו הזקן בשיחה הנ"ל ע"פ דברי הרמב"ן²⁹ בסוכה (מח, ב)³⁰ בפ' "שמיני עצרת רגל בפני עצמו", שהוא כהמ"ד בפסחים (צג, א) "פסח שני רגל בפני עצמו" דהיינו שחלה עליו חיוב אחרת של קרבן פסח³¹, וכמו"כ בשמיני עצרת החיוב שבו אינו בא מהחיוב של הימים הראשונים אלא חיוב אחרת הוא, נמצא דהחיוב של שמיני עצרת אינו כמו החיוב של שש"פ דבשמיני עצרת מחוייבין מצד הרגל עצמו משא"כ שש"פ מחוייבין מצד תשלומין דראשון; א"כ מש"כ אדמו"ר הזקן ש"לא הקריבו שלמי שמחה בשביעי של פסח", כוונתו לומר דלא הקריבו מצד החיוב שביום זה עצמו (כמו בשמיני עצרת), אלא מצד תשלומי דראשון.

ומסיק שלכאורה עדיין קשה קושיית הדברי נחמי' שמשמעות אדה"ז הוא שרק שש"פ כיון שמאיר אז הגילוי של קרי"ס מש"ה לא הקריבו, ולפי הנ"ל אינו תלוי כלל בשש"פ אלא בחג הפסח בכלל דחיובו בשאר הימים הוא לא מצד עצמו אלא מדין תשלומין דראשון, ותי' ע"פ דרשת רז"ל³² עה"פ "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך" "מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות", הרי שעיקר הענין הוא בשש"פ ורק משם נמשכה על שאר הימים³³.

2.

הקושי בביאור הנ"ל

אבל על ביאור הנ"ל לכאורה צ"ב:

(א) האין מתורץ קושיית הדברי נחמי' (למה אומר אדה"ז שהפטור תלוי בשש"פ דוקא), הלא גם בחוה"מ סוכות לא הקריבו שלמי שמחה הרי שאינו תלוי בשש"פ ולמה אומר אדה"ז דסיבת הפטור הוא מחמת שש"פ?

(ב) בנוסח שני הנ"ל של המאמר מבאר דישנה הפרש בין סוכות לפסח, דבסוכות יש חיוב כל יום משא"כ פסח חיובו הוא רק ביום הראשון, ולפי הנ"ל בחג הסוכות אין חיוב בכל יום שחיובו הוא רק מדין תשלומין דראשון?

29) בהשיחה שם מבואר שאדה"ז פוסק להלכה שלא כדעת הרמב"ן, דמוכיח כן מנוסח התפלה "שמיני עצרת החג הזה" דנקרא עצרת של חג, טפל להחג, משמע שלהלכה פוסק שלא כדעת הרמב"ן.

30) הובא גם בריטב"א ומאירי שם.

31) ראה לקו"ש חי"ח ע' 117 ואילך. 126 ואילך. בביאור המחלוקת בגמ' שם.

32) פסחים קכ, א.

33) ועיי"ע שם מה שביאר הענין של שש"פ ע"ד החסידות ממאחז"ל זה ד"מה שביעי רשות כו".

ג) בהנחת כ"ק אדמו"ר הצ"צ (של מאמר זו) באוה"ת כתב: "והענין דהנה בשאר יו"ט היו מביאין שלמי שמחה דהיינו גם בשמיני עצרת הי' בו חיוב להביא שלמי שמחה ואעפ"י שהביא ביו"ט ראשון של חג כדתנן ההלל והשמחה שמונה משא"כ בשביעי של פסח". ולדברי הרמב"ן אם כבר הביא שלמי שמחה ביום הראשון של חג שוב א"א להביאה?

וצ"ע.

הנסיון דמתן תורה

הרב יוסף שי' קליין
משפיע בישיבה

א.

בד"ה נתת ליראיך פר"ת מונה כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע חמשה סוגי נסיונות, השלישי מביניהם הוא הנסיון דמ"ת, וכמ"ש "כי לבעבור נסות אתכם גו"ל¹.

בהבנת נסיון זה מצינו כמה דרכים בדברי הראשונים. יש שביארו שהלשון נסיון ככאן הוא מל' הגבהה והרמה (וכל' הכתוב "הרימו נס" כנס על הגבעה²), שע"י מתן תורה נתגדל שמם של ישראל בעולם. והרמב"ם במו"נ³ כתב לבאר באופ"א, שהנסיון לא הי' במ"ת עצמו, כ"א שבמ"ת ניתן הכח לבנ"י – ע"י הגילוי שהי' אז – לעמוד בנסיונות שיקימו במשך הדורות.

אמנם הרמב"ן (הביאו הצ"צ בדרוש אחרי ה"א תלכו⁴) ביאר⁵ שהל' נסיון שנאמר במ"ת הוא כפשוטו, וכשם שענין הנסיון ע"י דבר קשה הוא לראות אם יעשה האדם את המוטל עליו באותה שעה – לעמוד באמונתו ובעבודתו על אף הקושי, כן הוא גם בנסיון ע"י דבר טוב [– כהנסיון דמ"ת] – לראות אם ישיב אהבה על האהבה שגילה לו הקב"ה.

ב.

והדברים צריכים ביאור, שהרי ענין הנסיונות נת' בחסידות בכ"מ⁶, שנסיון אינו מציאות אמיתית כ"א מציאות של דמיון⁷, וכמו שנת' בהמשך תער"ב⁸ שכל ענינו של

(1) שמות כ, יז.

(2) ישעי' סב, יו"ד. ל, יז.

(3) ח"ג פכ"ד.

(4) בסהמ"צ שלו שבהערה הבאה (קפו, א).

(5) בפ"י עה"ת שם.

(6) ראה לקו"ת פ' ראה ד"ה אחרי וביאורו (יט, ב ואילך). ד"ה הנ"ל וביאורו בסהמ"צ להצ"צ בסופו (קפה, ב ואילך). סה"מ פר"ת ע' קה ואילך. תרפ"ט ע' 203 ואילך. ה"ש"ת ע' כא ואילך. תש"ח ע' 94 ואילך. ד"ה נתת ליראיך תשי"א. ד"ה הנ"ל תשל"ו (סה"מ-מלוקט ח"א ע' קפה). ועוד.

(7) אלא שאעפ"כ (מזה גופא שהוא דמיון בהכרח לומר ש) יש בו ניצוץ. – ראה ד"ה נתת ליראיך תשי"א.

(8) ח"ב ע' תרפא [ח"ג ע' תתקכד].

(9) כ"ה בעלי ההגהה לד"ה נתת ליראיך תשל"ו בהערה 102, שהנסיון הוא מציאות של דמיון להיות ענינו הפעולה שהוא פועל בנפש האדם ולא הנסיון גופא. וכ"ה המשמעות בהמשך תער"ב שם ובשיחת אדני"ע שבהערה הבאה. אמנם המשמעות ברוב המאמרים המצויינים בהערה 6 היא הפוכה, שמה שעבו' הנסיונות אינה בהנסיון גופא, אינו מושם שאין ענין בהנסיון עצמו ורק בהפעולה שפועל בנפש האדם, אלא מחמת שהוא מציאות של דמיון להיות הניצוץ שבו בעולם והסתר עד שאינו מאיר לגמרי ונעשה חושך, ומזה נשתלשל שאין ענין בהנסיון עצמו.

[ובזה יומתק מה שבהערה 30 בד"ה נתת ליראיך תשל"ו אינו מציין להמשך תער"ב ושיחת אדני"ע הנ"ל

עיי"ש], ואכמ"ל.

הנסיון הוא שמראה א"ע בעיני האדם לבלבלו ולמנעו מעבודתו, וכמאמר אדנ"ע¹⁰ שנסיונות הם כ"בלעזלאך פון זייף" (- בועות סבון), שאין בהם תוך ופנים כלל וכל מציאותם הוא איך שרואים אותם.

ומצד זה חלוקה היא עבודת הבירורים מעבודת הנסיונות, שבעבו' הבירורים העבודה הוא בהדבר המתברר גופא, לברר את הניצוץ שבו, משא"כ בעבו' הנסיונות העבודה היא ההתעלמות מהנסיון, אלא שבכדי להתעלם מהנסיון צריך האדם לגלות את היחידה שבנפשו ששם אין הנסיון תופס מקום כלל, וא"כ אין ענין בהנסיון עצמו כ"א בהפעולה שהוא בנפש האדם.

ומעתה צלה"ב, איך שייך לומר על מ"ת שאינו מציאות אמיתית ועד שאין בו ענין מצד עצמו ח"ו.

ג.

ונראה לבאר בב' אופנים:

(א) שעיקר הגדרת הנסיון הוא מה שמראה עצמו אל האדם, ועי"ז מגלה את היחידה שבנפשו, וע"פ ביאור הרמב"ן הנ"ל כן הוא הענין אף בהנסיון דמ"ת, שע"י שהראה הקב"ה את אהבתו לישראל נתגלתה בלב כ"א מישראל אהבתו העצמית להקב"ה.

ומה שבד"כ נסיון אינו מציאות אמיתית אלא מציאות של דמיון אינו הגדרה מהותית בנסיון כ"א פרט בו.

(ב) ע"פ מה שמבואר באריכות בתניא פמ"ו (סה, א"ב), שדרך הישר לעורר את האהבה התקועה ומסותרת בלבו, הוא להתבונן באהבת הקב"ה אליו, וכמ"ש כמים פנים אל פנים גו', ובפרט אם "מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה", ומסיים שם שבכדי שהתבוננות זו תביא לידי אהבת ה' צריך גם לזיכוך חומר הגוף.

ולכא' כ"ה גם במ"ת שבכדי שיפעול גילוי האהבה העצמית בנפש האדם צריכים לזיכוך חומר הגוף, ומה שחומר הגוף מעלים ומסתיר על הנפש ודאי אין בו ענין לעצמו וכל ענינו הוא לגלות אצל האדם התוקף העצמי ששם אינם נוגעים כלל עניני חומר הגוף.

לזכות

הרב אהרן דוד שי' גאנץ לרגל השמחה
השרוי' במעונו בכוא בנו הת' בן־ציון שי'
בקשרי שידוכין עב"ג הכלה בת הרב אברהם
שי' שטערנבערג

יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על יסודי
התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור
שבתורה היא תורת החסידות
לנח"ר כ"ק אדמו"ר זי"ע

מוקדש

לזכות כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

לרגל יום הבהיר "כ"ח סיון" תשפ"ו

יה"ר שיראה רוב נחת מחסידיו ושלוחיו ברחבי תבל
ובפרט מתלמידי התמימים – "דעם רבינ'ס קינדער",
ובקרוב ממש נראה בקיום הנבואה העיקרית –
"לא לתר לגאולה", "הנה זה משיח בא", וישמיענו
נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא",
ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו
תיכף ומי"ד ממ"ש נאו!